

TATSIANA MARMYSH

Narodowa Akademia Nauk Białorusi

**WSPÓŁCZESNE WARUNKI FUNKCJONOWANIA NIEMATERIALNEGO
DZIEDZICTWA KULTUROWEGO W MIASTACH NA BIAŁORUSI¹****Wprowadzenie**

„Era miast” to pojęcie wprowadzone do badań w celu opisanego współczesnego świata, w którym miasta dominują pod względem demograficznym, ekonomicznym i kulturowym (Majer 2019: 39). Dziedzictwo miejskie jest zasobem społecznym, kulturowym i gospodarczym, odzwierciedlającym nagromadzenie tradycji w całej ich różnorodności oraz dynamikę warstw historycznych, które były tworzone, interpretowane i przekazywane z pokolenia na pokolenie. W dziedzictwie tym wyróżniają się elementy urbanistyczne, takie jak infrastruktura miejska, morfologia i forma budynków, obecność terenów otwartych i terenów zielonych (United Nations Conference on Housing and Sustainable Urban Development 2017: 36) oraz elementy niematerialne. Wśród elementów niematerialnych można wyróżnić kulturowe i ideologiczne znaczenia miejsc, ich symbolikę, miejski styl życia, miejskie dźwięki, praktyki oraz wartości społeczne i kulturowe, procesy gospodarcze oraz inne przejawy dziedzictwa niematerialnego (Chepaïtene 2010: 336). Połączenie wartości ekonomicznych, funkcjonalnych i symbolicznych (rozumianych jako kapitał kulturowy) z odpowiednimi zasobami ekonomicznymi, przyrodniczymi i kulturowymi umożliwia funkcjonowanie miasta jako ekosystemu społecznego i stwarza warunki dla rozwoju lokalnego dziedzictwa niematerialnego, które wymaga jednak wielu działań na rzecz jego ochrony (Kobyliński 2011: 26; Bańka 2018: 71).

Dziedzictwo kulturowe jest uznane za jeden z czynników rozwoju gospodarczego. W mieście jego niematerialne przejawy sprzyjają rozwojowi turystyki i przyciąganiu inwestycji, a więc mogą zapewniać nowe źródła dochodu i możliwości zatrudnienia dla mieszkańców. Przyczyniają się także do poprawy jakości życia, współtworząc charakter i atmosferę dzielnic, miast i całych regionów oraz czyniąc je popularnymi miejscami do życia, pracy i zwiedzania.

Obecnie na Białorusi można wyróżnić trzy formy dziedzictwa niematerialnego obecne w miastach:

- żywe dziedzictwo niematerialne, czyli praktyki, które są ciągle przekazywane z pokolenia na pokolenie przez członków wspólnot lokalnych (np. wielkanocne palmy w obwodzie grodzieńskim);
- rewitalizowane dziedzictwo niematerialne, czyli praktyki przywracane po pewnym czasie nieistnienia (np. tkactwo ażurowe w obwodzie witebskim);
- archiwalne dziedzictwo niematerialne, czyli praktyki utrwalone za pomocą różnych nośników informacji i istniejące wyłącznie w formie materiałów archiwalnych (np. zasoby archiwum folklorystycznego Narodowej Akademii Nauk Białorusi zgromadzone podczas badań terenowych prowadzonych przez folklorystów).

Żywe dziedzictwo w mieście występuje w postaci kilku rodzajów praktyk. Pierwszy i zasadniczy to jego odtwarzanie i przekazywanie przez depozytariuszy, z reguły świadczące o jego żywotność. Drugi wiąże się z kształtowaniem swoistej miejskiej przestrzeni, zawierającej określone znaczenia i symbolikę, które powstają dzięki interpretacji

¹ Artykuł powstał w ramach Programu Stypendialnego Rządu Rzeczypospolitej Polskiej dla Młodych Naukowców realizowanego w roku akademickim 2019/2020 w Uniwersytecie Marii Curie Skłodowskiej pod kierunkiem dr hab. Katarzyny Smyk, prof. UMCS.

dziedzictwa, dokonywanej np. w praktyce muzealnej i w przemysłach kreatywnych. Trzeci rodzaj praktyk jest bardziej materialny i ujawnia gospodarcze aspekty dziedzictwa niematerialnego poprzez wykorzystanie go w różnych gałęziach gospodarki (np. w turystyce) do kształtowania miasta jako rozwiniętego centrum gospodarczego. Takie działania związane są bezpośrednio z możliwościami wykorzystywania dziedzictwa w celach zarobkowych przez depozytariuszy lub inne podmioty zaangażowane w procesy gospodarcze. Wskazane typy praktyk są ze sobą powiązane. Pierwszy z nich jest „jądrowy”, to znaczy jego obecność jest podstawą dla dwóch kolejnych. W obrębie praktyk drugiego typu odbywa się uaktualnienie i rozpowszechnienie dziedzictwa oraz jego integracja z tkanką miejską, podczas gdy trzeci jest w zasadzie uboczny, zwłaszcza dla tych jego elementów, które nie zawierają potencjału komercyjnego.

Problematyka niematerialnego dziedzictwa kulturowego na Białorusi rozpatrywana jest zwykle w kontekście badań tradycji obrzędowych (Tatstsiana Valodzina, Tatstsiana Kukharonak) i rzemieślniczych (Volha Labachëuskaïa, Maryïa Vinnikava, Āuhen Sakhuta), kuchni tradycyjnej (Tadëvush Navahrodzki), narracji ludowych (Alena Bohaneva), muzyki i pieśni (Tamara Varfalameeva, Iryna Mazïuk, Zinaida Maž hëïka) oraz tańca ludowego (Mikola Kozenka, Āulia Churko). Te przejawy kultury niematerialnej wszystkich regionów kraju zostały opisane w wyniku kompleksowego badania stanu tradycji ludowych w 6 tomach serii *Tradycyjnaja mastatskaïa kul'tura belarusai* (Tradycyjna kultura artystyczna Białorusinów) (Varfalameyeva et al 2004-2013). W 2013 roku został też wydany praktyczny przewodnik dotyczący ochrony niematerialnego dziedzictwa zatytułowany *Identification and Inventorying of the Intangible Cultural Heritage of Belarus: Practical Guide*, w którym uwzględniono zalecenia Konwencji UNESCO z 2003 roku (Ministry of Culture of the Republic of Belarus 2013).

Głównym ośrodkiem badań nad tą problematyką jest Białoruski Państwowy Uniwersytet Kultury i Sztuki. W centrum uwagi kadry naukowej tej uczelni znajdują się różnorakie aspekty niematerialnego dziedzictwa Białorusi. Przykładowo, Viachaslaŭ Kalacej ujawnia jego potencjał edukacyjny w kontekście formalnej i nieformalnej edukacji (Kalacej 2016); z kolei refleksji kulturoznawczej nad żywym dziedzictwem poświęcone są prace Aliaksandra Smolika (Smolik 2020); Enhels Darashëvich ujmuje dziedzictwo niematerialne z perspektywy filozofii (Darashëvich 2010), a Ala Stashkievich poddaje analizie państwową politykę jego ochrony (Stashkevich 2012).

Zachowanie dziedzictwa niematerialnego stanowi ważny aspekt polityki kulturalnej Białorusi. Jednak zauważalny jest brak naukowego rozpoznania tego zagadnienia w odniesieniu do przestrzeni miejskiej, zwłaszcza kłopotów natury administracyjnej, które skutkują pojawianiem się antagonizmów i nieporozumień między miejscową władzą a wspólnotami lokalnymi. Dlatego podstawowym celem niniejszego artykułu jest omówienie specyfiki niematerialnego dziedzictwa kulturowego miast Białorusi z uwzględnieniem problematyki jego ochrony.

Dziedzictwo niematerialne miasta na Krajowej liście dziedzictwa historyczno-kulturowego Republiki Białorusi

Płynna i nieuchwytna natura dziedzictwa niematerialnego sprawia, że jego ochrona wymaga zastosowania właściwych narzędzi, które zostały omówione w *Konwencji UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego* z 2003 r. Dokument powstał w wyniku negocjacji wspólnoty eksperckiej UNESCO oraz jej współpracy z WIPO (World Intellectual Property Organization; pol. Światowa Organizacja Własności Intelektualnej). Odwołuje się on do kilku poprzednich międzynarodowych dokumentów, a więc wykorzystane w nim zostały wcześniejsze zalecenia i doświadczenia, jednak uwzględniono tu specyfikę niematerialnego dziedzictwa kulturowego, traktowanego jako praktyki duchowe, zawierające składniki materialne i przestrzenie kulturowe, przekazywane

z pokolenia na pokolenie². Są nimi działania amatorskie oraz profesjonalne formy twórczości, związane z procesem przekazu treści i wspierające prawa człowieka. W *Konwencji* wskazano również środki zapewniające ochronę, a jednym z nich jest rejestr niematerialnego dziedzictwa znajdującego się na terytorium państwa, które podpisuje dokument³.

Białoruś ratyfikowała *Konwencję* w 2004 r. jako jeden z pierwszych dziesięciu krajów. Implementacja jej postanowień wywarła znaczący wpływ na praktyki ochrony niematerialnego dziedzictwa, w szczególności na jego inwentaryzację. Już na długo przed powstaniem *Konwencji* (w 1995 r.) Ministerstwo Kultury zaczęło sporządzać *Krajową listę dziedzictwa historyczno-kulturowego Republiki Białorusi* (Dziaržaŭny spis, n.d.), która obejmuje zarówno dziedzictwo materialne, jak i niematerialne. *Krajowa lista* to dokument o szczególnym znaczeniu dla białoruskiej kultury, pełniący kilka funkcji, wśród których główną jest jej ochrona. Każdy element dziedzictwa niematerialnego wpisany na tę listę jest pod ochroną państwa, co w praktyce oznacza podejmowanie działań na rzecz podtrzymywania jego żywotności i tworzenia systemu przekazu tradycji⁴. Przyjęcie *Konwencji* spowodowało wprowadzenie zmian o charakterze koncepcyjno-metodologicznym, które doprecyzowały procedury zgłoszenia na *Krajową listę* oraz doprowadziły do jej zgodności z standardami *Konwencji*, uwzględniając specyfikę prawa krajowego.

W celu uzyskania wpisu na *Krajową listę* depozytariusze przy pomocy specjalistów z dziedziny kultury oraz miejscowych władz muszą złożyć do Ministerstwa Kultury komplet dokumentów (Marmysh, Sivochin 2013: 51). Każde zgłoszenie w trakcie procedury weryfikacji poddawane jest dwuetapowej ocenie eksperckiej. Jest analizowana merytorycznie przez badaczy Narodowej Akademii Nauk Białorusi oraz oceniana ze względu na formalną stronę przez specjalistów jednostki Białoruskiego Państwowego Uniwersytetu Kultury i Sztuki. Następnie zostaje przekazana do rozpatrzenia na posiedzeniu Naukowo-Metodycznej Rady Republiki Białoruś do spraw Dziedzictwa Historyczno-Kulturowego Ministerstwa Kultury, która podejmuje decyzję o wpisaniu danego zgłoszenia na *Krajową listę*.

Elementy dziedzictwa znajdujące się na *Krajowej liście* mają ściśle przypisaną lokalizację, określaną według podziału administracyjnego kraju, który jednak nie jest w pełni zgodny z podziałem Białorusi na regiony etniczno-kulturowe odzwierciedlające specyfikę takiego dziedzictwa w bardziej uniwersalny sposób. Geograficzne rozmieszczenie elementów dziedzictwa niematerialnego na *Krajowej liście* jest w miarę zrównoważone: obwód brzeski – reprezentuje 12 wpisów; obwód witebski – 13; obwód homelski – 11; obwód grodzieński – 16; obwód mohylewski – 13; obwód miński – 12 (dane na dzień 1 stycznia 2021). Wśród wpisów można wyróżnić trzy duże grupy: obrzędy, sztukę ludową i tradycyjną kuchnię. Miejskie dziedzictwo kulturowe na *Krajowej liście* reprezentowane jest w sumie przez 17 wpisów, uwzględniających następujące domeny podane w *Konwencji* z 2003 r.:

1) sztuki widowiskowe:

- Spektakl *Pawlinka* według dramatu Janka Kupały o tym samym tytule, grany od 77 lat w Narodowym Akademickim Teatrze im. Janka Kupały w Mińsku.

² Zob. artykuł 2.1 *Konwencji UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego z 2003 roku* (Konwencja 2011: 10039).

³ Zob. artykuł 12.1 *Konwencji UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego z 2003 roku* (Konwencja 2011: 10043).

⁴ Należy zauważyć, że wsparcie przejawów niematerialnego dziedzictwa miasta, które nie jest wpisane na *Krajową listę*, ma charakter spontaniczny i polega najczęściej na zachowaniu historycznej toponimiki miast oraz wiąże się z dziedzictwem materialnym przez aktualizowanie pierwotnych funkcji budynków. Przywracanie ulicom historycznych nazw oraz dostosowanie historycznych nazw do nowoczesnej miejskiej infrastruktury, zwłaszcza związanej z historycznymi obszarami, służy zachowaniu *genius loci* miasta, tworzy unikatowe klimaty, staje się źródłem tożsamości dla społeczności lokalnych przez wzmocnienie więzi z tradycją oraz indywidualną i zbiorową pamięcią.

Uosabia on tradycje białoruskiej sztuki teatralnej, przekazując z pokolenia na pokolenie symboliczną treść odnoszącą się do pojęcia „białoruskiej duszy”, łączy przy tym doskonale umiejętności aktorów, żywą muzykę i piosenki śpiewane w języku białoruskim.

2) zwyczaje, rytuały i obrzędy świąteczne:

- Bożonarodzeniowy obrzęd kolędniczy „Koniki” (Dawidgródek, obwód brzeski). Grupy przebierańców pod przewodnictwem jeźdźca na koniu w dniu 13 stycznia obchodzą domy mieszkańców w celu zapewnienia im pomyślności na następny rok; składają życzenia, śpiewają, odgrywają scenki. Zgodnie z tradycją gospodarze obdarowują kolędników darami, alkoholem lub pieniędzmi.
- Tradycyjne zwyczaje ślubne (Dubrowna i wieś rejonu dubroweńskiego, obwód witebski). W weselnej tradycji Dubroweńszczyzny przetrwał do dziś kompleks zwyczajów w postaci zabaw, pieśni i żartów pojawiających się na różnych etapach wesela i mających zapewnić szczęśliwe życie młodej rodzinie. Zwyczaje te odzwierciedlają archaiczne znaczenia ślubu, reprezentują ludową kulturę śmiechu, cechuje je teatralizacja.
- Kluski z „duszami” (miasta i wieś w rejonach: brasławskim, wierchniadzwinskim, głębockim, dokszyckim, lepelskim, miorskim, uszackim, czasnickim obwodu witebskiego). Ziemniaczane kluski z mięsem w środku początkowo gotowano podczas rytuałów zadusznych, jednak z czasem ta tradycyjna potrawa przekształciła się w element codziennej kuchni.

3) wiedza i praktyki dotyczące przyrody i wszechświata:

- Kult kamienia niewiasty (Oszmiana i wieś tego rejonu, obwód grodzieński). Mieszkańcy rejonu oszmiańskiego przypisują magiczne właściwości ogromnemu głazowi, znanemu w okolicy jako kamień niewiasty. Kamień leży w lesie w pobliżu wsi Ogrodniki niedaleko Oszmiany. Dziewczyny z najbliższych miejscowości przed ślubem proszą kamień o szczęśliwe życie rodzinne, a mężatki przychodzą tu, aby prosić o ciążę. Ofiary składa się, przywiązując do drzew rosnących w pobliżu kamienia wstążki, łańcuchy, pasy, ręczniki.

4) umiejętności związane z rzemiosłem tradycyjnym:

- Praktyki artystyczne wyplatania ze słomy⁵. Białoruskie słomkarstwo cechuje się różnorodnością sposobów wykorzystania „złotego” materiału i technik rzemieślniczych, różnaitością form wyrobów. Na obecnym etapie rozwoju tego rzemiosła na Białorusi następuje przekształcenie technik autorskich, indywidualnych, w tradycję kolektywną.
- Malarstwo naiwne na Witebszczyźnie (Witebsk, Brasław, Pastawy, Lepel, Głębokie, Dokszyce, Orsza, Polack, Dubrowno, Horodek, Wierchniedźwińsk, obwód witebski). Korzenie malarstwa naiwnego w tym regionie sięgają XVII-XVIII w. Współczesnymi artystami naiwnymi są głównie twórcy starszego pokolenia. Ich prace przedstawiają motywy zarówno regionalne, jak i narodowe, mają kameralny charakter, dlatego służą przede wszystkim do dekoracji wnętrza.
- Gliniane muzyczne zabawki ludowe (Witebsk, Orsza, Polack, Dubrowno, Sienno, obwód witebski). Technika tworzenia zabawek muzycznych praktykowana jest przez ośmiu mistrzów z kilku rejonów Witebszczyzny. Ceramiczne gwizdki mają różnorodne kształty, najbardziej typowym dla tego regionu jest kształt „koń z siodłem”.
- Tradycyjna sztuka malowania dywanów (Brasław, Postawy, Dokszyce, Głębokie, obwód witebski). Tradycja ukształtowała się w latach 20. XX wieku.

⁵ Warto zwrócić uwagę, że wyplatanie ze słomy to tradycja bardzo rozpowszechniona na Białorusi; praktykowana jest w 84 rejonach, co stanowi ponad 70% wszystkich rejonów administracyjnych kraju.

Zazwyczaj wzór malowany jest na czarnym tle, a wzdłuż krawędzi dywanu umieszczone są ornamenty kwiatowe. Popularnymi motywami tradycyjnymi są: raj, żywioł wodny oraz motywy roślinne i zabytki architektoniczne. Dla stworzenia wzoru artyści wykorzystują farby olejne lub akrylowe, ręcznie wykonane szablony i stemple z warzyw i nowoczesnych materiałów.

- Wytwarzanie makat w technice podwójnego i pereborowego tkactwa (Grodno, obwód grodzieński). Makaty w tej technice są pracami tkaczki Aleny Szuneiki i jej uczniów. Mistrzynie wykorzystuje lokalne tradycje, tworząc wielkoformatowe makaty i małe arrasy ze zdobnictwem o treści bohaterskiej, przedstawiającym miejscowe zabytki architektury i stylizowane wzory roślinne.
- Tradycja wycinania z papieru (Nowogródek i wsie rejonu nowogrodzkiego, obwód grodzieński). Nowogródzka wycinanka charakteryzuje się techniką „wybijania” wzoru na grubym białym papierze przy pomocy specjalnych narzędzi: dłuta, spłaszczonego na końcu gwoździa lub ostrej aluminiowej rurki. Z reguły wzór ma postać kwiatów lub bukietów umieszczonych na siatce w kształcie rombu. W tej technice powstają krótkie zasłony stwarzające iluzję wyrobów haftowanych.
- Tradycyjne tkactwo w technice „białych wzorów” (Lida, obwód grodzieński). Technika ta łączy różne sploty, przy pomocy których powstaje biała tkanina o złożonej strukturze składającej się z drobnych wzorów. Wzory uzyskuje się przez swoiste przeplatanie nitki osnowy z nitkami wątku. Tkaniny przeznaczone są na ręczniki, obrusy, serwetki itp.
- „Proste” tkactwo dwunitowe (Wołkowysk i wsie rejonu wołkowyskiego, obwód grodzieński). „Prostym” tkactwem dwunitowym jest najbardziej rozpowszechniony splot, stanowiący uniwersalne tło dla dekoracji wykonanych w innych technikach tkackich. Miejscowe odrębności „prostego” tkactwa ujawniają się już na etapie nawijania osnowy, które odbywa się na ruchomej ramie. Ten sposób tkania służy do wykonywania tkanin na ubrania, ręczniki, narzuty, chodniki dywanowe.
- Wielkanocne „wierzby” (palmy) na Grodzieńszczyźnie (Grodno i małe miasta Odelsk, Indura, Sopockin, obwód grodzieński). Wielkanocne palmy grodzieńskie charakteryzuje przede wszystkim kształt. Są one płaskie („łopatki”) i mają około 50 cm długości. Trzpień palmy stanowią trzy gałązki wierzby białej, do których dokłada się wysuszone rośliny – trawy, zboże, kwiaty. Do dekoracji wykorzystuje się wyłącznie naturalne kwiaty i trawy; niektóre są barwione na czerwono, zielono, fioletowo, żółto lub pomarańczowo naturalnymi albo sztucznymi anilinowymi barwnikami.
- Tkactwo ażurowe (Horodek i wsie rejonu horodokskiego, obwód witebski). Charakterystyczną cechą ażurowych tkanin – *kisei* – jest rozrzedzona siatkowa struktura o wzorach geometrycznych. Do tkania takich płócien używa się bielonych nici lnianych. Brzegi ręczników, obrusów, ręczników do ikon, serwetek ozdabia się koronką szydełkową. Technika została zrewitalizowana na podstawie artefaktów znalezionych podczas badań terenowych.
- Tradycja wykonywania „pająków” ze słomy (Bychów i wsie w rejonie bychowskim, obwód mohylewski). „Pająki” ze słomy na Bychówszczyźnie znane są od końca XIX wieku. Najczęściej są złożone z kilku połączonych ze sobą mniejszych graniastosłupów i występują w dwóch formach, jako pająki piramidalne i pająki w kształcie rombu. Dekoruje się je gwiazdkami, ptaszkami, dzwonekami oraz łańcuchami ze słomy.
- Wytwarzanie dywanów techniką aplikacji słomą na tkaninie (Stare Dorogi i wsie rejonu starodorożskiego, obwód miński). Technika zdobieniapolega na

przyklejaniu wielokolorowych elementów wzoru z prasowanej słomy do czarnej tkaniny naciągniętej na drewniany blejtram. Wzory ze słomy rozmieszcza się symetrycznie, a centralne motywy stanowią: bujny bukiet kwiatów, drzewo z ptakami, para jeleni, zajęcy lub gołębi, które wykonane są w naiwno-realistyczny sposób i oprawione w wieniec kwiatowy⁶.

Jak zatem widać, największą grupę w niematerialnym dziedzictwie miast stanowią tradycje rzemieślnicze. Zauważalna dysproporcja w zakresie ich rozpowszechnienia geograficznego ma charakter w pewnym sensie naturalny. Powstała na skutek różnego poziomu aktywności wnioskodawców (depozytariuszy) w procesie zgłaszania wpisów na listę. To również oznacza, że *nieuwzględnienie na Krajowej liście* domeny obejmującej tradycje i przekazy ustne, w tym języka, jest związane przede wszystkim z powolnym procesem inwentaryzacji dziedzictwa niematerialnego, a nie z brakiem elementów z tej domeny w środowisku miejskim. Niemniej jednak w przypadku traktowania tradycji i przekazów ustnych w szerokim zakresie jako mających na celu przekazanie wiedzy i wartości, można zauważyć ich obecność prawie w każdym z wymienionych powyżej elementów dziedzictwa.

Miejskie dziedzictwo stanowi relatywnie mały odsetek w białoruskim rejestrze i w sumie nie przekracza 20% ogólnej liczby wpisów. Ważne jest jednak, że jest ono jednym z głównych czynników sprzyjających zrównoważonemu rozwojowi miast, zwłaszcza tych małych, stwarzając dodatkowe możliwości do ich rewitalizacji i kulturalnego odrodzenia. Przy wpisywaniu do rejestru nie przywiązuje się zresztą szczególnej uwagi do tego, czy dane dziedzictwo ma charakter miejski czy wiejski. Niewielka liczba miejskich zjawisk na *Krajowej liście* jest też konsekwencją określonych warunków historyczno-kulturowych. Przed II wojną światową Białoruś była krajem z przeważającą populacją wiejską. Dopiero od lat 40. XX w. sytuacja zaczęła zmieniać się z powodu masowej migracji zarobkowej do miast i już od lat 70. XX w. więcej ludzi zamieszkuje białoruskie miasta niż wsie. Ow proces wewnętrznej migracji stanowi stałą tendencję i nasila się.

Poza tym należy zauważyć, że na gruncie miejskim dziedzictwo niematerialne oraz folklor nie są również powszechnie badane przez białoruskich humanistów. W centrum ich uwagi do tej pory znajdowało się głównie dziedzictwo wiejskie, które było postrzegane w kontekście badań folklorystycznych. Dopiero w 2016 roku została obroniona pierwsza rozprawa doktorska związana ściśle z dziedzictwem niematerialnym, która nosi tytuł *Niematerialne dziedzictwo kulturowe reprezentowane przez instytucje kultury Republiki Białorusi* (Kananovich 2016). Dysertacja ta została przygotowana przez Swiatlanę Kananowicz pod opieką naukową Aliaksandra Smolika na Wydziale Kulturoznawstwa Białoruskiego Państwowego Uniwersytetu Kultury i Sztuki. Istnieje zatem potrzeba podjęcia miejskich badań terenowych, gdyż dyskusja o istocie i treści niematerialnego dziedzictwa miasta, prowadzona przez badaczy oraz specjalistów-praktyków z dziedziny kultury i mediów dopiero się zaczęła.

Przedstawiona wyżej lokalizacja elementów miejskiego dziedzictwa na *Krajowej liście* prowadzi do spostrzeżenia, że często występują one obszarowo, to znaczy nie tylko w danym mieście, ale także w otaczających je najbliższych wsiach. Pozwala to sformułować wniosek, że takie elementy dziedzictwa:

- a) mogą pierwotnie funkcjonować w środowisku miejskim (bożonarodzeniowy kołędniczy obrzęd „Koniki” w Dawidgródku, obwód brzeski);
- b) mogą stawać się miejskie na skutek naturalnej dynamiki rozwoju miejscowości, która polega na przekształcaniu okolicznych wsi w tereny miejskie;

⁶ Opis zjawisk został przygotowany na podstawie materiałów Narodowego Inwentarza Niematerialnego Dziedzictwa Białorusi umieszczonego na portalu Жывая спадчына Беларусі (*Zywe dziedzictwo Białorusi*), <http://livingheritage.by/nks/>.

- c) mogą wreszcie pojawiać się w mieście w wyniku procesów migracyjnych i modernizacyjnych, czyli przeniesienia się depozytariuszy z okolicznych wsi lub podtrzymywania żywotności dziedzictwa przez miejskie ośrodki kultury (tkactwo ażurowe w Horodku, obwód witebski; tkactwo w technice „białych wzorów”, Lida, obwód grodzieński).

Dwie ostatnie możliwości pokazują, że niektóre elementy omawianego dziedzictwa nie są pochodzenia miejskiego, ale z upływem lat zrastają się z tożsamością miasta, ponieważ wraz ze zmianą lokalizacji podlegają również transformacjom i nabywają miejskiego charakteru, stając się częścią zurbanizowanego stylu życia. Ów styl życia jest z kolei jednym z najważniejszych kryteriów miejskości, ponieważ „w istocie znaczenie tkanki miejskiej nie ogranicza się do jej morfologii. Stanowi ona wsparcie dla mniej lub bardziej uciążliwego, mniej lub bardziej zdegradowanego »stylu życia«: *społeczeństwa miejskiego*” (Lefebvre 1996: 72). Taki styl życia przyczynia się do kształtowania społeczności miejskiej, która w oparciu o wspólne wartości określa, co stanowi dla niej zasób dziedzictwa niematerialnego.

Warunki rozwoju niematerialnego dziedzictwa miasta

Przez ostatnie lata dziedzictwo kulturowe jest coraz częściej spostrzegane jako czynnik rozwoju gospodarczego. Zjawiska z zakresu dziedzictwa niematerialnego, zwłaszcza rzemiosło, imprezy festiwalowe, tradycje miejskie, sprzyjają rozwojowi turystyki i przyciągnięciu inwestycji, a więc zapewniają źródła dochodu i zatrudnienie mieszkańców i depozytariuszy. Ten ekonomiczny aspekt jest naturalny dla niektórych elementów tradycji, na przykład rzemiosła, którego wyroby zawsze były przeznaczane na sprzedaż. Na Białorusi targi i jarmarki tradycyjnych rzemiosł i sztuki ludowej, organizowane podczas świąt i festiwali miejskich, budzą zainteresowanie turystów i mieszkańców. Wydarzenia o podobnym charakterze odbywają się prawie we wszystkich miastach. Najbardziej znanymi jarmarkami są „Miasto Rzemieślników” (biał. „Горад майстроў”) i „Zadziński Kiermasz” (biał. „Задзінскі кірмаш”), odbywające się w ramach międzynarodowego festiwalu sztuki „Słowiański Bazar” (biał. „Славянскі базар”) w Witebsku, jarmark rzemieślników ludowych na święcie miasta Mińsk oraz targi w ramach dorocznego Dnia Pisma i Drukarstwa Słowiańskiego, który każdego roku zmienia swoją lokalizację. Trzeba jednak zauważyć, że nadmierna komercjalizacja może szkodzić dziedzictwu, prowadząc do szybkiej i masowej produkcji, a zarazem uproszczenia tradycyjnych wzorców i technologii, które nierzadko są skomplikowane i czasochłonne. Dlatego oczekiwania ekonomiczne, dotyczące niematerialnego dziedzictwa kulturowego, powinny znajdować się w granicach „modelu nieoczekiwanych zysków”, sugerującego, że dziedzictwo można wykorzystywać na wiele sposobów, ale jest ono tworzone przede wszystkim w celach niekomercyjnych, a korzyści ekonomiczne są tylko zyskiem dodatkowym (Ashworth 2015: 66). Jak słusznie zauważa Zbigniew Kobyliński:

Nawet jeśli wartość finansowa jest obiektywna i pozwala na zastosowanie wobec dziedzictwa kulturowego uniwersalnego dyskursu ekonomicznego, co jest niezbędne np. przy planowaniu rozwoju państwa, regionu czy miejscowości, to jednak nie odzwierciedla ona w żaden sposób rzeczywistych wartości, jakie dziedzictwo kulturowe ma dla społeczeństwa (Kobyliński 2011: 25).

Ekonomiczne podejście do kultury niematerialnej powinno odpowiadać jej dynamicznemu charakterowi w warunkach miejskich. W praktyce obejmuje to uznanie podatności elementów niematerialnego dziedzictwa na zmianę interpretowanie ich w kontekście transformacji wspólnot lokalnych. Ma to na przykład miejsce w przypadku wspomnianego wcześniej artystycznego wyplatania ze słomy, które jest szeroko rozpowszechnione w białoruskich miastach, ale pierwotnie ukształtowało się w kulturze agrarnej jako synkretyczna praktyka materialno-duchowa o funkcji użytkowej. Dziś jednak ta tradycja w środowisku

miejskim posiada głównie funkcje estetyczne i edukacyjne. Chodzi w niej bowiem przede wszystkim o edukację estetyczną i ekologiczną dzieci oraz dorosłych, kształtowanie gustu artystycznego, tudzież propagowanie zainteresowań historią i etnografią. Amatorska pasja do tradycyjnej sztuki wyplatania ze słomy pełni również funkcję kompensacyjną dla mieszkańców miast. Jedną z przyczyn popularności tego rzemiosła jest potrzeba twórczości i eksponowana w środowisku miejskim chęć zbliżenia się człowieka z naturą.

Białoruscy specjaliści zaangażowani w ochronę dziedzictwa niematerialnego – pracownicy regionalnych centrów twórczości ludowej, muzeów, domów kultury i rzemiosł oraz przedstawiciele środowiska administracyjnego (Ministerstwo Kultury, samorządy terytorialne), naukowe (Narodowa Akademia Nauk Białorusi, uniwersytety) i pozarządowe (Studenckie Stowarzyszenie Etnograficzne, Fundacja Dziedzictwo Kulturowe i Współczesność) – stoją przed wyzwaniem włączenia wspólnot lokalnych w działalność dotyczącą ich dziedzictwa, szczególnie w przestrzeni miasta, która charakteryzuje się dużą dynamiką i różnorodnością. W związku z tym ważne jest dbanie o tworzenie odpowiednich więzi społecznych, zarówno pomiędzy instytucjami a depozytariuszami dziedzictwa niematerialnego, jak i w obrębie samych grup depozytariuszy. Różnorodność kulturowa współczesnego miasta wymaga od profesjonalistów zajmujących się dziedzictwem korzystania w swojej pracy z praktyk integracyjnych, których celem jest zaangażowanie miejskich społeczności oraz lokalnych organizacji depozytariuszy, do których należą m.in. stowarzyszenia zawodowe (np. Stowarzyszenie Mistrzów Ludowych Białorusi). Włączenie niematerialnego dziedzictwa do planów rozwoju miast zapobiega jego „zamrażaniu” w przyszłości. Z jednej strony „synchronizuje” je z tkanką miejską, aby mogło nadążać za intensywnymi przemianami społeczeństwa, odpowiadać na wyzwania dynamicznego środowiska miasta. Z drugiej pozwala mu na stawianie się naturalnym elementem miejskiego stylu życia poprzez stymulowanie żywotności, polegającej na ciągłym diachronicznym przekazywaniu z pokolenia na pokolenie i stałym praktykowaniu przez depozytariuszy. Działania w tym zakresie również wymagają partycypacyjnego podejścia, angażującego lokalnych mieszkańców. Strategie rozwoju są tworzone zarówno dla dużych, jak i małych miast na Białorusi. W tych ostatnich dziedzictwo niematerialne z reguły ujmowane jest w połączeniu z dziedzictwem materialnym jako ogólny zasób kulturowy wykorzystywany w kontekście planowania rozwoju i kreowania wizerunku miasta. W tym zakresie z pomocą Unii Europejskiej zrealizowano kilka projektów pilotażowych, a wśród nich projekt COMUS (*Community-Led Urban Strategies in Historic Towns*) wdrażany w latach 2015-2017 w Mścisławie. Projekt ten zorientowany był na zaangażowanie społeczności lokalnych w proces tworzenia społeczno-gospodarczej strategii rozwoju miasta, opartej na dziedzictwie kulturowym (Stashkevich 2017). Kreowanie usług turystycznych jest niezwykle ważne dla białoruskiej rzeczywistości, ponieważ bezpośrednio wpływa na lokalny rozwój gospodarczy poprzez uaktywnianie innych gałęzi gospodarki i tworzenie nowych miejsc pracy (Dorocki 2020: 72). Takie cele realizowane były w ramach projektów tworzenia strategii rozwoju turystyki odwołujących się do lokalnej tradycji w miastach Miadziole, Prużan, Kamieniec i Mścisław. Położenie akcentu na budowanie lokalnych instrumentów planowania przeciwdziała tendencji do zaniedbywania niematerialnego dziedzictwa w procesie rewitalizacji miast, rozwoju infrastruktury i innych inicjatyw miejskich.

Ekonomiczne podejście do dziedzictwa niematerialnego wiąże się z jego dekontekstualizacją. Przykładem takiego zjawiska jest sytuacja związana z wytwarzaniem palm na Grodzieńszczyźnie. Palmy tworzone na wzór grodzieńskich już od kilku lat można kupić przed Wielkanocą w Mińsku, a więc poza regionem ich tradycyjnego występowania. W ten sposób dochodzi do utowarowienia dziedzictwa. Praktyki, umiejętności i wiedza zostają skomercjalizowane, docenia się je jako artykuł na sprzedaż, mający przede wszystkim walory ekonomiczne. Tendencja ta jest charakterystyczna zwłaszcza dla rzemiosła,

które jako element dziedzictwa niematerialnego miasta wykorzystywane jest do tworzenia produktów oferowanych w branży turystycznej. Wytwory rzemiosł tradycyjnych, które powstają poza pierwotnym terenem rozpowszechniania, mają charakter wtórny. Zarazem przyczyniają się one do kształtowania uogólnionych prototypów poszczególnych wytworów, zyskujących status uznanego i „poprawnego” modelu, odtwarzanego następnie w różnych regionach kraju, gdzie dany wytwór wcześniej nie istniał.

Warto zauważyć, że terytorialne rozpowszechnie i dekontekstualizacja są warunkowane także samym wpisaniem danego elementu na *Krajową listę*. Dziedzictwo niematerialne ma naturę lokalną, ale po wpisaniu go na listę otrzymuje status dziedzictwa krajowego i promuje się je jako dobro narodowe, co – oczywiście – jest niezgodne z istotą tego dziedzictwa. W *Kodeksie kultury Republiki Białorusi* (Kodeks 2016) elementy dziedzictwa niematerialnego umieszczone na *Krajowej liście* są potraktowane raczej jako dobra, które należą do państwa, a nie do depozytariuszy, a zarazem jako dziedzictwo ogólnobiałoruskie, a nie – jak powinno być – jako dorobek kultury lokalnej. Tym samym dochodzi tu do wytworzenia swoistego modelu kultury narodowej, a zarazem obniżenia wartości tradycji lokalnej, która przecież jest dużo ważniejsza dla depozytariuszy, niż abstrakcyjny konstrukt w postaci kultury narodowej. Działania takie podyktowane są między innymi czynnikami ekonomicznymi, jak bowiem pisze Lech Mróz:

Można bowiem przypuszczać, że właśnie forma, wzorzec jakiegoś elementu kultury (jakiś zwyczaj, jakaś postać regionalnego obrzędu czy forma tradycji, uznana za narodową), zarejestrowany na owej liście, uzyska status uznanego modelu, którego trwanie wspieranie będzie także staraniami i finansami instytucji państwa (Mróz 2013: 232).

Takie przywłaszczanie dziedzictwa regionalnego w celu włączenia go w obręb dziedzictwa narodowego przywodzi na myśl koncepcję tradycji wynalezionej (Hobsbawm, Ranger 2008: 9). Proces konstruowania tradycji dotyczy również wprowadzania nowych elementów w tkankę zjawisk dziedzictwa niematerialnego. Przykładem tego jest artystyczna strona dorocznego kołędniczego obrzędu „Koniki” w Dawidgrodzku. W ciągu ostatnich dziesięciu lat uczestnicy procesji obok wykorzystania tradycyjnych kostiumów i masek (konie, dziad, baba, bocian, baran, diabeł) przebierali się też za bohaterów amerykańskiej i radzieckiej popkultury (np. kapitan Jack Sparrow, wikingowie, Myszka Miki, krokodyl Giena) oraz zakładali maski wokalistów popularnych na obszarze Wspólnoty Niepodległych Państw. Kultura masowa charakteryzuje się widowiskowością połączoną z wizualnym odtwarzaniem i powtarzaniem obrazów, dzięki czemu łatwo łączy się z elementami dziedzictwa niematerialnego związanymi z sytuacją karnawałową, dla której główną dominantą estetyczną jest widowiskowość.

Transformacja niematerialnego dziedzictwa pod wpływem kultury popularnej przebiega szczególnie łatwo w wielokulturowym środowisku miejskim, w którym kultura ekranu oddziałuje na człowieka, a jej wzorce rozprzestrzeniają się w różnych sferach życia. Z jednej strony nowe maski i ubiory powstają z inicjatywy samych depozytariuszy tradycji i w pewnym sensie stanowią jej rozwój, dostosowanie do współczesnych warunków społeczno-kulturowych. Ale z drugiej strony pojawiają się takich nowych elementów sprzyja wypieraniu tradycyjnego składnika obrzędu bazującego na atrybutach materialnych, co *de facto* sprawia że taka transformacja może być postrzegana jako degradacja tradycji. Stosowanie przez depozytariuszy strojów obrzędowych albo też zwykłych strojów codziennych to ważne aspekty materialne, które składają się na specyfikę poszczególnych zjawisk sztuki widowiskowej, obejmującej śpiewy i tańce, umiejętności gry na instrumentach muzycznych, teatr, procesje religijne, obrzędy doroczne. Z powodu popkulturyzacji, ujmowanej „jako utrata społecznej świadomości głębi znaczeń dziedzictwa niematerialnego” (Skaldawski 2013: 112), są one narażone na to, że ich uczestnicy na siłę próbują dodawać im jaskrawości i atrakcyjności. Zarówno nowe „efekciarskie” kostiumy,

jak i repertuar śpiewów i muzyki, zaktualizowane w celu dopasowania tradycji do gustów masowej publiczności, wprowadzają dysonans estetyczny w odbiorze całokształtu danego elementu dziedzictwa niematerialnego.

Warto dodać, że ważną okolicznością rozwoju niematerialnego dziedzictwa miasta, zwłaszcza w okresie rozprzestrzeniania się pandemii COVID-19, jest korzystanie przez państwowe i pozapaństwowe instytucje kultury oraz samych depozytariuszy z narzędzi cyfrowych i mediów społecznościowych w celu promocji swojej działalności. Dla szczęściu regionalnych miejskich ośrodków metodycznych internet stał się jednym z głównych kanałów komunikacji. Działalność tych ośrodków polega na koordynacji pracy lokalnych instytucji kultury zajmujących się ochroną dziedzictwa niematerialnego oraz na prezentowaniu jego regionalnej różnorodności. Internet i narzędzia multimedialne są wykorzystywane w organizacji wydarzeń dotyczących dziedzictwa, w ich promocji oraz w formalnej i nieformalnej edukacji w zakresie dziedzictwa niematerialnego. Tak więc w przestrzeni miejskiej obok kontaktów bezpośrednich sieci wirtualne stają się ważnym środowiskiem transmisji wiedzy o dziedzictwie kulturowym miasta.

Zakończenie

Niematerialne dziedzictwo kulturowe Białorusi rozwija się w kontekście ogólnoswiatowych tendencji, które posiadają zarówno negatywne, jak i pozytywne aspekty. Jego istnienie w przestrzeni miast jest uzależnione od wielu zjawisk. Są to przede wszystkim uwarunkowania ekonomiczne (nadmierna eksploatacja zasobów dziedzictwa) i kulturowe (globalizacja, kultura masowa, zmiany społeczne), ale duże znaczenie mają tu także zmiany demograficzne (migracja ze wsi do miast, napływ ludności z innych terenów) oraz wspomniana wcześniej dekontekstualizacja i komercjalizacja. Te ostatnie zjawiska są zbieżne z zagrożeniami dla niematerialnego dziedzictwa wskazanymi przez UNESCO na podstawie analizy 67 wpisów na *Listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego wymagającego pilnej ochrony* (UNESCO, n.d.).

Na Białorusi praktykowanie i przekazywanie elementów kultury niematerialnej w środowisku miejskim nie wydaje się tak bardzo zagrożone, jak to jest w przypadku dziedzictwa wsi. Dzieje się tak dlatego, że w miastach prócz wertykalnego (diachronicznego) systemu transmisji, opartego na tradycyjnym przekazaniu wiedzy z pokolenia starszego do pokolenia młodszego, wykorzystuje się równoległe horyzontalne praktyki rozpowszechniania informacji o dziedzictwie niematerialnym. Ta horyzontalna transmisja odbywa się podczas miejskich świąt i festiwali oraz w przestrzeni wirtualnej, zwykle między osobami należącymi do jednego pokolenia, ale niekiedy także w sposób „odwrotny”, kiedy to starsi poznają określone tradycje od młodszych⁷. Ważne jest także to, że w miastach dziedzictwo niematerialne cieszy się ogólnie większym zainteresowaniem mieszkańców ze względu na swoje funkcje kompensacyjne, które pozwalają częściowo niwelować negatywne skutki silnej urbanizacji i pozytywnie wpływają na żywotność wielu zjawisk kultury.

⁷ Ten rodzaj przekazu może być odniesiony do typologii transmisji społecznej stworzonej przez Margaret Mead (2000) i scharakteryzowany jako prefiguratywny.

Bibliografia

- ASHWORTH, G. (2015). *Planowanie dziedzictwa* (przeł. M. Duda-Gryc). Kraków: Międzynarodowe Centrum Kultury.
- BAŃKA, A. (2018). *Psychologia środowiskowa jakości życia i innowacji społecznych*. Poznań-Katowice: Stowarzyszenie Psychologia i Architektura.
- CHEPAĪTENE, R. (2010). *Kulturnoe nasledie v globalnom mire*. Vilnius: Izdatelstvo "Evropejskiĭ humanitarnyi universitet".
- DARASHĖVICH, E. (2010). *Nemateryial'naĭa kul'turnaĭa spadchyna ŭ struktury suchasnaĭ kul'tury*. In: M. Mazhëika (ed.), *Kul'tura va ŭmovakh hlabalizatsyi: Materyialy navukovai kanferentsyi (25-26 listapada 2009 hoda)* (s. 182-186). Minsk: Belaruskii dziarzhaŭny ŭniversitet kultury i mastactvaŭ.
- DOROCKI, S. (2020). *Lokalne dziedzictwo kulturowe jako element rozwoju usług agroturystycznych w Polsce*. „Turystyka Kulturowa”, 1, 72-84.
- Dziarzhaŭny spis historyka-kul'turnykh kashtoŭnastseĭ Rëspubliki Belarus'* (n.d.). Retrieved from: <http://gospisok.gov.by/?AspxAutoDetectCookieSupport=1>.
- HOBSBAWM, E., Ranger, T. (red.) (2008). *Tradycja wynaleziona* (przeł. M. Godyń, F. Godyń). Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- KALACEJ, V. V. (2016). *Ėkalohiĭa tradytsyiŭnaĭ kul'tury i etnamastatskaĭa adukatsyiĭa Belarusi*. W: B. Matlawski (red.), *Tradycyjne instrumenty ludowe w kulturach Europy XXI wieku: Zbiór artykułów naukowych z I Międzynarodowej Konferencji Naukowej, 27-29.06.2015 w Łobzie* (s. 139-144). Szczecin: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego.
- KANANOVICH, S. (2016). *Rëprezentatsyiĭa nemateryial'naĭ kul'turnaĭ spadchyny ŭstanovami kul'tury Rëspubliki Belarus'*. *Aŭtarëferat dysertacyi* (rozprawa doktorska, Belaruskii dziarzhaŭny ŭniversitet kultury i mastatstvaŭ, Minsk). Retrieved from: <https://vak.gov.by/node/2963>.
- KOBYLIŃSKI, Z. (2011). *Czym jest, komu jest potrzebne i do kogo należy dziedzictwo kulturowe?* „Mazowsze. Studia Regionalne”, 7, 21-47.
- Kodeks Respubliki Belarus' ab kul'tury* (2016). Retrieved from: <https://www.pravo.by/document/?guid=12551&p0=Hk1600413>.
- Konwencja UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego z 2003 roku (2011). *Dziennik Ustaw*, 172 (1018), 10038-10065.
- LEFEBVRE, H. (1996). *Writings on Cities* (trans. and ed. E. Kofman, E. Lebas). Oxford: Blackwell Publishers.
- MAJER, A. (2019). *Współczesny świat jest światem miejskim?* W: P. Kisel, A. Urbanik, K. Warmińska-Zygmunt (red.), *Miasto. Ekonomia. Kultura* (s. 39-55). Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.
- MARMYSH, T., Sivochin, H. (2013). *Recommendation for Filling the Nomination Form*. In: A. Stashkevich (ed.), *Identification and Inventorying of the Intangible Cultural Heritage of Belarus Practical Guide* (pp. 42-53). Minsk: Institute for Culture of Belarus.
- MEAD, M. (2000). *Kultura i tożsamość. Studium dystansu międzypokoleniowego* (przeł. J. Hołówka). Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Ministry of Culture of the Republic of Belarus (2013). *Identification and Inventorying of the Intangible Cultural Heritage of Belarus: Practical Guide*. Minsk: Institute of Culture of Belarus.

MRÓZ, L. (2013). *Ochrona niematerialnego dziedzictwa kultury Romów. Przypadek szczególny*. W: K. Braun (red.), *Niematerialne dziedzictwo kulturowe. Identyfikacja – dokumentacja – ochrona – interpretacja – pojęcia – poglądy. Materiały z Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej*, Węgorzewo 17–19 czerwca 2011 roku. (s. 231-253). Warszawa–Węgorzewo: Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego.

SKALDAWSKI, B. (2013). *Krajowy Program Ochrony Dziedzictwa Niematerialnego – propozycja wdrożenia*. W: J. Adamowski, K. Smyk (red.), *Niematerialne dziedzictwo kulturowe. Źródła – wartości – ochrona* (s. 111-121). Lublin-Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Narodowy Instytut Dziedzictwa.

SMOLIK, A. (2020). *Intèrprètatsyïa paniãtstsïa „nematèryïal’naïa kul’turnaïa spadchyna” w aïchynnym i zamezhnym humanitarnym dyskursie*. In: A. Avlasovich (ed.), *Kopytinskie chtenia: Vol. 3* (s. 16-18). Mogilev: MGU imeni A.A. Kuleshova.

STASHKEVICH, A. (ed.) (2017). *Mscislaŭ. Belarus. Community-led Urban Strategies in Historic Towns Minsk: Infarmatsyïna-vylichal’ny tseñtr Ministerstva finansau Respubliki Belarus’*.

STASHKEVICH, A. (2012). *Historyka-kulturnaïa spadchyna*. In: I. I. Kruk, A. A. Halkin (ed.), *Kultura Belarusi: 20 hod razvitsïa, 1991–2011*. Minsk: Instytut kultury Belarusi.

VARFALAMYEYeva, T.B., Bas’ko, V.I., Kozyenka, M.A., Bohanyeva, A.M. (2004-2013). *Tradytсынyaya mastatskaya kul’tura byelarusaw*. Minsk: Byelorusskaya Nauka.

UNESCO (n.d.). *Dive into intangible cultural heritage!* Retrieved from: <https://ich.unesco.org/en/dive&display=threat#tabs>.

United Nations Conference on Housing and Sustainable Urban Development (2017). *Habitat III. Issue Papers*. New York: United Nations.

TATSIANA MARMYSH

THE INTANGIBLE CULTURAL HERITAGE OF THE CITY OF BELARUS IN MODERN CONDITIONS

The author draws attention to the specificity of the urban intangible heritage in Belarus. The elements of urban on the National List of Historical and Cultural Heritage of the Republic of Belarus are presented. Both positive and negative development trends are revealed. The positive ones are connected with the involving of intangible heritage in local cultural development plans, its safeguarding by the National List, increasing of urban population interest in heritage and using of participatory practices for safeguarding. Among the negative aspects of intangible heritage in the cities are economic pressure, cultural globalization, demographic changes, decontextualization and commercialization.